

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;

Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;

Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

*Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу
несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Менджул Марія Василівна ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАНСКОРДОННІ РИНКИ ПРАЦІ	161
Мошинська Яна Степанівна ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	165
Nekit K. EXTENTION OF CONSTITUTIONAL PRINCIPLES AND FUNCTIONSTO DIGITAL ASSETS.....	169
Orzikh Yurii Hennadiiovych SUCCESSION UNDER SWEDISH LAW AND ITS RELATIONSHIP WITH SUCCESSION UNDER UKRAINIAN LAW: CONFLICTS OF LAWS IN CROSS-BORDER SUCCESSION.....	172
Оскілко Олексій Олегович ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	176
Павлова Вікторія Георгіївна ПОДВІЙНА ПРИРОДА ВЕНДИНГОВИХ ПРАВОВІДНОСИН	181
Петров Володимир Володимирович ЩОДО РОЛІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМЦІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ СТИМУЛЮЮЧОЇ ФУНКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА	184
Резніченко Семен Васильович, Поліщук Вероніка Романівна ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ДІТЕЙ	188
Ромась Денис Сергійович ЦИФРОВІ ФОРМИ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ: ЕЛЕКТРОННІ ДОГОВОРИ, СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ГІГ-КОНТРАКТИ.....	191
Ромась Марія Іванівна ПРОБЛЕМАТИКА БАГАТОРІВНЕВОСТІ ІНТЕРЕСУ ПУБЛІЧНО- ПРАВОВИХ УТВОРЕНЬ У ПРИВАТНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	195
Сафончик Оксана Іванівна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВІЙНИ ...	198
Скрагленко Марія Ростиславівна ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ. ПРОБЛЕМАТИКА В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	201
Спасова Катерина Іванівна РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	209

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

3. Спасова К. І. Розірвання шлюбу в умовах воєнного стану. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. м.Одеса, 17 червня 2022 р. С. 655.

4. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-ukaz-prozaprovadzhennya-voennogo-stanu-73109>

5. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Вид. 3-тє, перероб. та доп. / За заг. ред. д. ю.н., професора, академіка Академії наук вищої школи України М. М. Ясинка. Київ: Алерта, 2023. 860 с.

Скрагленко Марія Ростиславівна

*Студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доц., Завальнюк
Сергій Володимирович*

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ. ПРОБЛЕМАТИКА В ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ І ПРОПОЗИЦІЇ

Як зазначають окремі дослідники та юристи-практики, на сьогодні існують два головні шляхи реалізації права осіб, які постраждали від збройної агресії РФ проти України, на компенсацію завданої шкоди: подання позовів про відшкодування шкоди до національних судів відповідно до норм цивільного законодавства або звернення до міжнародних судових інституцій для захисту своїх прав [3; 1, с. 391; 16, с. 4–6; 19]. Водночас низка науковців і практикуючих юристів звертає увагу, що в українському законодавстві відсутнє чітке врегулювання механізму компенсації шкоди, заподіяної внаслідок воєнних дій РФ, зокрема у сфері відшкодування збитків, яких зазнали фізичні та юридичні особи приватного права [3; 15, с. 391; 18].

Писарева Е. А. підкреслює, що справи, пов'язані з відшкодуванням матеріальної та моральної шкоди, заподіяної в результаті збройної агресії РФ, розглядаються з урахуванням загальних положень цивільного права, зокрема статей 1166 та 1167 Цивільного кодексу України [3]. Водночас складність становить необхідність доведення вини завдавача шкоди, хоча у випадку воєнної агресії РФ логічніше було б встановлювати лише факт протиправності дій, наявності шкоди та причинно-наслідкового зв'язку без потреби доведення вини держави-агресора [3].

Юрист-практик Ярош С. зауважує, що потерпілі фізичні особи мають право подавати цивільний позов про компенсацію збитків у межах кримінального провадження, однак таке рішення можливе лише після ухвалення обвинувального вироку. Крім того, залишається невирішеним питання фактичного забезпечення реального відшкодування шкоди [19].

Загалом існуюче цивільно-правове регулювання відшкодування шкоди в Україні є неповним і потребує вдосконалення. Це зумовлює необхідність прийняття нових нормативно-правових актів, що визначатимуть детальний механізм компенсації, джерела наповнення відповідних фондів, порядок управління ними та інші ключові питання. З цією метою держава поступово формує відповідну правову базу на національному й міжнародному рівнях.

На національному рівні вже ухвалено низку важливих актів, серед яких Закон України «Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів», яким передбачено, що конфісковані активи мають бути спрямовані до фонду ліквідації наслідків збройної агресії [4]. Крім того, Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» [5] визначає правові засади відшкодування збитків фізичним особам за зруйноване нерухоме майно, порядок подання заяв, джерела фінансування, включаючи репарації, та інші організаційні аспекти.

Також Кабінет Міністрів України затвердив Порядок надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна [6], який деталізує по-

ложення закону, визначаючи формули для розрахунку відшкодування й алгоритм подання відповідних заяв. Серед підзаконних нормативних актів особливої уваги заслуговує постанова Кабінету Міністрів № 326 від 20 березня 2022 року, якою було затверджено Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні [7]. Цей документ встановлює види шкоди, методику її оцінки, а також перелік суб'єктів, що мають право подавати заяви, включаючи фізичних і юридичних осіб приватного права [7].

На нашу думку, головна проблема відшкодування шкоди, завданої фізичним особам внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, полягає у відсутності чіткого правового механізму компенсації. Ми вважаємо, що чинне цивільне законодавство, зокрема статті 1166 і 1167 Цивільного кодексу України, не враховує специфіки завдання шкоди під час війни, адже вимагає доведення вини заподіювача, що у випадку держави-агресора є недоцільним. На наше переконання, проблемним є і порядок відшкодування у межах кримінального судочинства, оскільки компенсація можлива лише після обвинувального вироку, а її фактичне виконання часто ускладнене. Крім того, вважаємо, що відсутність єдиного джерела фінансування компенсацій (репарацій, конфіскованих активів чи інших надходжень) не дозволяє створити дієву систему відшкодування.

На нашу думку, для розв'язання цих проблем необхідно прийняти комплексний законодавчий акт, який би врегулював механізм відшкодування шкоди, порядок подання заяв, джерела фінансування та форми компенсації. Ми вважаємо, що має бути запроваджено принцип безумовної відповідальності держави-агресора без необхідності доведення її вини. Доцільним, на наше переконання, є створення спеціального Фонду відшкодування шкоди, який наповнюватиметься за рахунок конфіскованих активів РФ, репарацій та міжнародної допомоги. Крім того, варто поширити дію законодавства про компенсацію на юридичних осіб приватного права, удосконалити механізм оцінки збитків та забезпечити взаємодію національної системи відшкодування з міжнародними ініціативами, зокрема з Реєстром збитків Ради Європи.

Аналіз судової практики варто розпочати з Постанови Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 14.04.2022 у справі № 308/9708/19 [8]. Українські суди можуть розглядати позови громадян України до РФ про відшкодування шкоди, завданої збройною

агресією. Закон «Про міжнародне приватне право» встановлює судовий імунітет іноземної держави без її згоди, проте Конвенції про імунітет держав передбачають виняток у справах про шкоду життю та здоров'ю, завдану на території держави суду. Україна не є їх учасницею, однак суди можуть ігнорувати імунітет РФ у справах про шкоду, завдану агресією. Застосування деліктного винятку дозволяє судам України розглядати такі спори. Акти агресії не є суверенними діями, РФ діє поза межами самооборони та не може посилається на імунітет.

Наступною важливою є Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 18.05.2022 у справі № 428/11673/19 [9]. Підтримання імунітету РФ позбавить позивача доступу до суду всупереч ст. 6 Конвенції. РФ заперечує будь-яку відповідальність за свою діяльність в Україні, тому позов у РФ не забезпечить захисту. Єдиним доступним засобом є звернення до українського суду; інакше право на захист буде нівельовано.

Для розуміння підходу у справах щодо майна показовою є Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 20.07.2022 у справі № 910/4210/20 [10]. Держава відповідає за дії своїх органів, а державні компанії можуть визнаватися органами держави за певних умов. ДКР «ВЕБ. РФ» утримується та контролюється РФ як підпорядкований орган, її майно фактично зливається з майном РФ. Тому на майно «ВЕБ. РФ» в Україні може бути звернено стягнення за боргами РФ.

Питання визначення відшкодування конкретизовано у Постанові Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 20.06.2024 у справі № 216/5657/22 [11]. При визначенні моральної шкоди враховуються обставини, передбачені ст. 23 ЦК, зокрема: смерть близьких, каліцтво, місце проживання під час бойових дій, знищення чи пошкодження майна. Розмір шкоди залежить від наведених позивачем обставин. Визначення компенсації в іноземній валюті можливе лише у випадках, прямо передбачених законом; ЦК не містить загальної підстави для цього.

Окремо варто зважити на правову позицію, викладену в Постанові Касаційного господарського суду Верховного Суду від 06.11.2023 у справі № 910/5699/23 [12]. У справах про шкоду, завдану іноземною державою, відповідачем є держава в особі органів, які позивач вважає порушниками (наприклад, Мін'юст РФ, Міноборони РФ). Позивач зобов'язаний вказати такі органи, але не зобов'язаний деталізувати

вимоги до кожного з них. Суд не мав підстав залишати позов без руху через вказання РФ в особі її органів, якщо інші вимоги процесуального законодавства дотримані.

Питання відповідальності держави у справах про шкоду, завдану воєнними діями, розкрито у Постанові Великої Палати Верховного Суду від 12.05.2022 у справі № 635/6172/17 [13]. Право на відшкодування шкоди, завданої терористичним актом, не створює без спеціального закону легітимного очікування на компенсацію моральної шкоди, завданої смертю людини під час теракту, незалежно від того, чи була територія підконтрольною Україні. У кожному позові про відшкодування майнової чи моральної шкоди, завданої терактами в період АТО/ООС, суд повинен з'ясувати: підстави позову; чи мала Україна юрисдикцію на відповідній території; чи виконала держава свої позитивні обов'язки; чи підтверджені ці факти доказами. Компенсація за порушення позитивного обов'язку є моральною шкодою, тоді як порушення негативного обов'язку може тягнути матеріальну і моральну шкоду.

Питання меж відповідальності держави поглиблено у Постанові Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 20.09.2024 у справі № 172/631/23 [14]. Держава виконала позитивні зобов'язання, створивши механізм компенсації за зруйноване житло; позивачка отримала компенсацію і не оскаржувала рішення чи нормативний акт, тому підстав для позову немає. Недоведено порушення облдержадміністрацією законодавства чи обов'язку здійснити доплату. Закон 2023 року не регулює руйнування до 24.02.2022; до цього компенсація здійснювалася за Порядком № 947. Створення нових механізмів після 24.02.2022 не є дискримінацією.

Значуща позиція щодо розмежування відповідальності України та РФ наведена у Постанові Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 18.09.2024 у справі № 172/22/23 [15]. Обов'язки держави щодо захисту прав людини не припиняються під час збройного конфлікту. Якщо шкоду майну спричинила РФ, відповідальною не може бути Україна. Мінсоцполітики має позитивний обов'язок створити правила компенсації сім'ям загиблих. Порушення цього обов'язку може бути підставою для позову, але сума компенсації залежить від складності умов і не може відповідати розміру шкоди, завданої РФ.

Питання позитивного матеріального обов'язку держави розкрито у Постанові Касаційного цивільного суду Верховного Суду від

02.02.2024 у справі № 242/2367/21 [16]. Позивачка не довела порушення державою конвенційних обов'язків щодо захисту життя її чоловіка. Україна створила механізм визначення збитків (Постанова КМУ № 326), яким керується Мінсоцполітики. Порушення цього обов'язку може бути підставою для позову, але компенсація залежить від складності умов і не може бути співмірною зі шкодою від загибелі людини внаслідок дій РФ.

Аналіз правових підстав компенсації шкоди продовжується у Постанові Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 02.02.2024 у справі № 242/5372/20 (частина I) [17].

Право на компенсацію за Законом «Про боротьбу з тероризмом» не створює легітимного очікування на відшкодування моральної шкоди без спеціального закону. Закон не передбачає підстав для стягнення моральної шкоди з держави за загибель людини під час АТО. Позивачка не довела, що держава могла запобігти обстрілу, тому відповідальність держави відсутня.

Тлумачення обсягу позитивного матеріального обов'язку завершено у Постанові Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 02.02.2024 у справі № 242/5372/20 (частина II) [17]. Україна створила механізм визначення збитків (Постанова № 326), що охоплює людські втрати та пов'язані соціальні витрати. Мінсоцполітики взяло на себе обов'язок формувати правила компенсації; його неналежне виконання може бути підставою для позову. Розмір компенсації залежить від складності умов, тривалості порушення та значущості наслідків, але не може бути співмірним зі шкодою від загибелі людини через агресію РФ.

Аналіз судової практики свідчить, що найбільш ефективним інструментом захисту прав постраждалих є сформована Верховним Судом позиція щодо незастосування судового імунітету РФ у справах про відшкодування шкоди, завданої збройною агресією. Рішення у справах № 308/9708/19, № 428/11673/19 та № 760/17232/20-ц забезпечили громадянам України реальний доступ до правосуддя, оскільки імунітет держави-агресора не може перешкоджати захисту прав за відсутності альтернативних механізмів компенсації та з огляду на те, що акти агресії не є проявом суверенітету. Ефективною є також практика, за якою державні компанії РФ, фактично інтегровані у державну структуру та контроль, можуть визнаватися «alterego» держави, що дозволяє звертати стягнення на їх майно (справа № 910/4210/20).

Крім того, у справі № 216/5657/22 визначено чіткі критерії оцінки моральної шкоди, що сприяє формуванню передбачуваного підходу до компенсації.

Водночас низка судових рішень демонструє обмеження чинної нормативної бази. Суди наголошують на відсутності спеціального закону, який би встановлював гарантований механізм компенсації шкоди, завданої агресією РФ, зокрема у справах № 635/6172/17, № 242/2367/21 та № 242/5372/20. Неефективність також проявляється у фрагментарності механізмів відшкодування залежно від періоду руйнування майна та у недостатній визначеності позитивних обов'язків держави щодо створення дієвих процедур компенсації (справи № 172/631/23, № 172/22/23). Судова практика фактично змушена компенсувати прогалини законодавства, що призводить до неоднаковості підходів і обмежує можливості повного захисту прав постраждалих.

З огляду на це, законодавство потребує вдосконалення шляхом ухвалення спеціального закону про відшкодування шкоди, завданої збройною агресією РФ, запровадження єдиного механізму оцінки майнових втрат незалежно від часу їх виникнення, визначення нормативних гарантій компенсації сім'ям загиблих цивільних та деталізації процедур звернення стягнення на активи держави-агресора і її підконтрольних структур. Також доцільним є встановлення державної моделі суброгації, за якою держава виплачує компенсацію постраждалим, а надалі самостійно звертається з регресними вимогами до РФ. Такий підхід забезпечить системність та ефективність механізму захисту прав осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубенко І. І., Шпак К. О. Правові аспекти відшкодування шкоди та збитків, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок збройної агресії російської федерації. Наукові перспективи: журнал. № 4(34). 2023. С. 384–396. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/4402/4426>
2. Кошман А. Огляд національних та міжнародних механізмів захисту права власності, порушеного через агресію російської федерації. 2022. 29 с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/630/f18/bce/630f18bcecd41958789112.pdf>
3. Писарева Е. А., Клапоушак Д. С. До питання про відшкодування шкоди, завданої збройною агресією російської федерації проти України. Академічні візії. Випуск № 13. 2022. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/94/86>

4. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів: Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2116-20#Text>

5. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 р. № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>

6. Порядок надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.2023 року № 600. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-%D0%BF#n17>

7. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 року № 326 (у ред. постанови Кабінету Міністрів України від 22.07.2022 року № 951). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

8. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду-від 14.04.2022 у справі № 308/9708/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086064>

9. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду-від 18.05.2022 у справі № 428/11673/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104635313>

10. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду-від 20.07.2022 у справі № 910/4210/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94896639>

11. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду-від 20.06.2024 у справі № 216/5657/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120065557>

12. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду-від 06.11.2023 у справі № 910/5699/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115272587>

13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.05.2022 у справі № 635/6172/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104728593>

14. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду-від 20.09.2024 у справі № 172/631/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121929050>

15. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду-від 18.09.2024 у справі № 172/22/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121925074>

16. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 02.02.2024 у справі № 242/2367/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116731841>

17. Ступак О. Відшкодування шкоди, завданої війною. Полтава. 2025. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Vidshkodyvanna_skody_2025_02_05.pdf

18. Ярош С. І знов про відшкодування шкоди, завданої агресією рф. Всеукраїнське професійне юридичне видання Юридична газета online. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/i-znovu-providshkoduvannya-shkodi-zavdanoyi-agresieyu-rf.html>

*Спасова Катерина Іванівна,
кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Договір дарування посідає особливе місце в системі цивільно-правових зобов'язань, оскільки ґрунтується на принципах приватної автономії, свободи волевиявлення та безвідплатності. Його соціальне призначення полягає у добровільному та безкорисливому відчуженні майна на користь іншої особи, що передбачає підвищений рівень довіри між сторонами та очікування добросовісної поведінки обдаровуваного. Саме ці риси зумовлюють підвищену вразливість договору дарування у кризових соціальних умовах, зокрема в період війни.

Повномасштабна збройна агресія проти України докорінно змінила умови реалізації цивільних прав, у тому числі у сфері майнових відносин. Війна як екстраординарний соціальний чинник впливає на мотивацію сторін правочинів, їхню здатність усвідомлювати наслідки власних дій, а також на подальше виконання зобов'язань. У таких умовах особливого значення набувають механізми цивільно-правового захисту, спрямовані на відновлення балансу інтересів приватних осіб.

Актуальність дослідження розірвання договору дарування в умовах війни зумовлена насамперед масовими втратами житла та іншо-